

DEUİFD Din Psikolojisi Özel Sayısı / 2016, ss. 361-369.

**VII. DİN PSİKOLOJİSİ ANABİLİM DALLARI
KOORDİNASYON TOPLANTISI (İZMİR)**

**DİN PSİKOLOJİSİNİN DİN HİZMETLERİNE KATKILARI
BAĞLAMINDA YENİLİKÇİ (İNOVATİF) ARAYIŞLAR
SEMPOZYUMU**

(4 Eylül 2015, İzmir)

Bilal KARTAL*

Din hizmetlerinin yeni bir kolu olarak değerlendirebileceğimiz ve son zamanlarda çeşitli platformlarda tartışma konusu olan manevi bakım (dinî danışmanlık, manevi rehberlik, maneviyat psikolojisi, manevi sosyal hizmet, manevi psikolojik danışmanlık vb.) kavramını ve bununla ilgili ortaya çıkan yeni durumları, ilgili anabilim dallarının yaklaşımları çerçevesinde ele almak bu sempozyumun en temel amacı olarak belirlenmiştir.

Ayrıca Din-İnsan ilişkisinden hareketle dinî danışmanlığın tarihsel gelişimi, günümüzde dinî danışmanlığa yüklenen anlam ve bu konuda yapılan tartışmalar, Diyanet İşleri Başkanlığının dinî rehberlik başlığı altında yürütülecek olan faaliyet ve uygulamalardan beklentileri ve bu alanda ortaya çıkan çeşitli problemlerin ele alınması amaçlanmıştır.

Bu çerçevede sempozyum, Diyanet İşleri Başkanlığının asli görevi olan din hizmetlerini, Psikoloji, Sosyal Hizmet, Dinler Tarihi, Kelam ve Din Psikolojisi penceresinden değerlendirerek bireysel, sosyal ve kurumsal açıdan yeni yaklaşım ve katkıların ortaya çıkmasına yardımcı olmayı hedeflemiştir.

Program başlıktan da anlaşılacağı gibi koordinasyon toplantısı ve sempozyumdan oluştu. 4 Eylül Cuma günü 14.30'da Sabancı Kültür Sarayı'nda yapılan açılış konuşmalarıyla sempozyum programı başladı. İlk olarak İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Galip Akhan açılış konuşmasını yaptı. Psikolojik rahatlığa ulaşabilmek için dinin gerekliliğini öne süren Akhan, günlük yaşantıda, iş hayatında ve aile

---

* Arş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi ABD.

hayatında zihinsel olarak daha dayanıklı ve sağlıklı olunabilmesi için din psikolojisi ile din hizmetlerinin ortak çalışmalarına ihtiyaç olduğunu ifade etti. Sonrasında da Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Füzün konuşmasını yaptı. Füzün, yenilikçi (inovatif) kavramı üzerinde durdu. Bu kavramın dinde kullanılması, yani dinde yenilikçi olmanın veya yenilikçi bir arayış içerisinde olmanın toplum içerisinde pek de olumlu karşılanmayacağını ve sempozyumun bu kavram göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmesini cesur bir davranış olarak niteledi. Devamında yenilikçiliğin dine yeni bir şeyler eklemek ve dinle ilgili yeni bir şeyler icat etmek olmadığını bunun aksine geleneklerle değişime uğramış dini, özüne döndürmek, ve dini hurafelerden ayıklamak olabileceğini ifade etti. Son olarak hayatını akıl, bilim ve vicdan (ABV) tarafından yönlendirdiğini ifade eden Füzün, dinin de ABV ile çelişmediğini söyledi.

Açılış konuşmalarının ardından sempozyum oturumlarına geçildi. Sempozyumun **Din Hizmetleri ve Sosyal Bilimler** başlıklı birinci oturumu, Prof. Dr. Recep Yaparel'in oturum başkanlığında yapıldı. Oturuma kısa bir giriş yaptıktan sonra ev sahibi olarak Sayın Yaparel, sempozyum başlığının belirlenme sürecini ve hangi sebeplere dayanarak bu başlığın belirlendiğini ifade etti:

“Biz farkında olsak da olmasak da hayat her daim değişiyor. İnsan bilinci bu değişimleri fark edemeyebiliyor, işte zaman zaman bu değişen dünyanın farkına vardırılmak için birtakım etkinlikler düzenlemek kaçınılmaz hale geliyor. Aslında yenilik dediğimiz şey, bir şeyi keşfetmek değil çoğu zaman, var olan ama gözden kaçan, unutulmuş birtakım şeyleri yeniden hayatın içine çekmektir.”

Oturum başkanı Yaparel, değişen dünyada insanların hayatı anlamlandırma biçimlerinde ciddi değişimlerin hatta değişimin ötesinde dönüşümler yaşandığını vurgulayarak modern insanın yaşadığı en ciddi sorunun anlamlı bir dünya inşa etmek olduğuna değindi ve ilk olarak sözü İzmir Katip Çelebi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Üzeyir Ok'a verdi.

Sayın Ok, yapacağı sunumun 17-20 Ağustos 2015'te İstanbul'da yapılan International Association for the Psychology of Religion (IAPR)'daki sunumun Türkçesi olduğunu ifade ettikten sonra her ne kadar İslami bir gelenekten geliyor olsa da sunumun daha evrensel bir

girişim olarak algılanmasını talep etti. Başlık her ne kadar “Psikoloji-Din İlişkisi” olsa da kendisinin anlatacaklarının “Psikolojinin Teolojik Görüş, İhtiyacı ve Bir Model Önerisi” şeklinde bir başlıkla ifade edilmesinin daha iyi olduğunu söyledi. Herkesin bir teolojiye ihtiyacı olduğunu, bir din anlayışını dini belirli bir düzeyde anlamaya ihtiyacı olduğunu savunan Ok, bunun sebebinin de herkesin varoluşsal sorularıyla ilgili olduğunu ifade etti. Buna dayanarak psikoloji biliminde net bir teolojiye ihtiyaç olduğu tezini savundu ve böyle bir teze bağlı olarak, yani psikoloji dünyasına bilimsel, ampirik bir dünyaya hitap edebilir bir teolojik perspektifin nasıl olabileceği ile ilgili açıklamalarda bulundu.

Sonrasında Dokuz Eylül Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Gülay Dirik, “Fiziksel Hastalıkları Olan Bireylerin Yaşadığı Psikolojik Sıkıntılar ve Psikolojik Müdahaleler” başlıklı tebliğini sundu. Dirik, sağlık inançları, sağlık davranışları, kişilik ve baş etme mekanizmaları gibi psikolojik faktörlerin hastalığın başlangıcından, ilerlemesine ve nihai sonuca kadar önemli rollere sahip olduğunu ifade etti ve insanların baş etme yolu olarak birtakım yollar kullandıklarını ve bunlardan birisinin de dinî baş etme olduğunu ifade etti. Dirik bu baş etme çeşidinin de olumlu ve olumsuz dinî baş etme olarak iki türü olduğunu ifade etti.

İlk oturumun son konuşmacısı da yine Dokuz Eylül Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Bekir Zakir Çoban oldu. Çoban, “Pastoral Danışmanlık Kavramının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı tebliğini sundu. Çoban, tebliğinde yabancı literatürde pastoral care ya da pastoral counselling şeklinde ifade edilen dinî danışmanlık konusunda dinler tarihinde ne tür benzerlik ve farklılıkların olduğunu ifade etti. Pastör, care, healing, reconciliation, guidance, sustaining gibi kavramlara değinip bunları anlam açısından netleştirmeye çalışan Çoban, Batı literatüründe dinî danışmanlığın bazıları tarafından primary pastoral care ve pastoral counselling şeklinde ayrıldığını dile getirdi. Dinî danışmanlık için rahip olmanın yeterli olmadığını ifade eden Çoban, rahipliğin üzerine bu konuda özel eğitim almış olanların bu görevi yerine getirebileceğini ifade etti. Bununla birlikte primary pastoral care görevini her rahibin yapabileceğini ancak pastoral counselling görevini yapabilmeleri için de yukarıda ifade ettiğimiz gibi özel bir eğitim almaları gerektiğini ifade etti.

Kısa bir aranın ardından başlayan “Din Hizmetleri ve Beşeri Bilimler” temalı ikinci oturumun başkanlığını Prof. Dr. Muhsin Akbaş yaptı. Akbaş, Din Felsefesi Anabilim Dalı’nda görev yaptığı için bu konuya din felsefesi bakış açısıyla bakıp dinî danışmanlığın, dinî başa çıkmanın, dinî rehberliğin aslında din felsefesini de ilgilendirdiğini ifade etti. Din felsefesi, insanların yaşamlarında karşılaştıkları problemlerin teorik olarak incelenmesini konu edinirken din psikolojisi de bunların pratik yönünü ilgilendiren alanlarda çalışmalar yaptığını dile getirdi. Daha sonra Akbaş, “Din Görevlisinin Hasta ve Hasta Yakınlarına Yönelik Manevi Destek Hizmeti” başlıklı bildirisini sunması için sözü Yrd. Doç. Dr. Naci Kula’ya bıraktı.

Kula, Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasında yapılan protokol hakkında bilgiler verdikten sonra hastalık kavramı ve hasta psikolojisi üzerinde durdu. Bununla birlikte hasta ve hastaya bakan kişilere yönelik hizmetin nasıl olabileceği hakkında bilgi verip bunun beş aşamadan oluşabileceği model önerisinde bulundu. Gelişmiş ülkelerde bu tür hizmetlerin profesyonel bir şekilde yapıldığını ifade eden Kula, manevi destek kavramından ziyade manevi bakım kavramının önemi üzerinde durdu. Kula, hasta ve hastaya bakan kişiler için hastalığın algılanması ve kendilerine bu yolda yardımcı olabileceğini düşündüğü bazı kitap isimlerini söyledi ve hastalara yardımcı olabileceğini düşündüğünden dolayı hasta ve hasta yakınları için bazı duaları dinleyicilerle paylaştı.

İkinci konuşmacı olarak Yalova Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ali Rıza Abay, beklenmedik bir sebepten dolayı sempozyuma gelemediğinden “Manevi Destek Hizmetlerinin Sosyolojik Temelleri” başlıklı bildirisinin bir arkadaş tarafından okunmasını istediğini başkan söyledi. Abay’ın bildirisinde bazı kavramların açıklanarak manevi bakım kavramı yerine de manevi destek veya manevi rehberlik kavramlarının kullanılmasının daha uygun olduğu geçti. Daha sonra manevi destekten sadece dinin anlaşılması gerektiği, bir tebessümün bile manevi destek içerisinde olduğu söylendi. Abay’ın bu bildiriye bazı hususlarda duyarlılık oluşturmayı amaçlayarak hazırladığı ifade edildi. Son olarak Manevi destek hizmetlerinin bütün dünyada bir ihtiyaç olduğu gerçeğinden hareketle Türkiye’de de olması gerektiği ileri sürüldü.

İkinci oturum, Dokuz Eylül Üniversitesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Mehmet İlhan’ın “(Dinî) Danışmanlık Sürecinde Ortaya Çıkabilecek

Bazı Kelamî Problemler ve Çözüm Önerileri” başlıklı tebliğiyle sona erdi. İlhan, genel olarak hasta ve hastalık üzerinde durdu. Hastanın durumundan dolayı kendi kendisine ya da etrafındakilere bazı sorular sorduğu ve bu soruların cevaplarının nasıl olabileceğiyle ilgili önerilerde bulundu. Ecel, tedavi, tevekkül ıvaz, kötülük problemi gibi kavramları kelam bakış açısıyla açıklayıp kelam ilminin sadece nakille değil bunun yanında akilla da bu kavramları açıklamaya çalıştığını ifade eden İlhan, bütün bu açıklamaların danışan kişinin inançlı olduğu varsayılarak yapıldığını belirtti.

İkinci oturumun ardından psikiyatrist Mustafa Merter, Prof. Dr. Rıza Savaş, Prof. Dr. Hüseyin Peker ve Prof. Dr. Recep Yaparel’in konuşmacı olarak katılımıyla değerlendirme oturumu yapıldı ve bu son oturumun başkanlığını da Prof. Dr. Hüseyin Peker yaptı. Peker, Dinî danışmanlığın ülkemizde yeni olduğu için daha oturmadığını ifade etti. Hatta bu işleme ne isim verileceğinin bile tam olarak hafızalara yerleşmediğini ifade etti. Dinî bakım, dinî danışmanlık, manevi danışmanlık gibi isimlerin bunlardan bazıları olduğunu söyledi. Dinî danışmanı diğer danışmanlardan ayıran en önemli unsurun danışmanlık sürecinde dinsel argümanları kullanması olduğunu ifade etti. İnsanların karşılaştıkları hemen hemen her türlü sorunun çözümünde peygamberlerin hayatlarına bakılarak çözüm bulunabileceğini ifade etti. Bunun sebebinin ise her peygamber için yaşadıkları, tecrübe ettikleri ayrı ayrı durumların varlığı ve peygamberlerin bu durumlar karşısında takındıkları tavrın bizim için örnek alınabilecek bir durum olduğudur dedi.

Peker, sempozyumla ilgili değerlendirmesini tamamladıktan sonra ilk olarak sözü Psikiyatrist Mustafa Merter’e verdi. Merter, kısaca kendini tanıttıktan sonra yaptığı çalışmalar hakkında bilgi verdi. Psikolojinin Türkiye ekolünü oluşturmaya yönelik çalışmalar içerisinde olduğunu ve tasavvuf ve psikolojiyi bir araya getirme çabası içerisinde olduğunu ifade etti. Ayrıca Merter İlahiyatçıların, din psikologlarının psikolojiyle, psikoterapiyle ilgilenmelerinin amaçlarına hizmet edeceği yönünde algısından bahsetti.

Daha sonra söz Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dekanı Prof. Dr. Rıza Savaş’a verildi. Ev sahibi olarak Türkiye’nin dört

bir yanından gelen misafirleri selamlayan Savaş, İslam Tarihi alanında çalıştığı için konuya bu açıdan yaklaştı ve dinî danışmanlık yapacak kişilerin ilahiyat fakültelerinden çıkacağından dolayı bunların eğitimlerinin kalitesi üzerinde durdu.

Son olarak söz, Dokuz Eylül Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Recep Yaparel'e verildi. Yaparel, genel bir değerlendirme yaptıktan sonra değişen dünyada çevremize karşı bakış açımızı değiştirme ihtiyacı duyduğumuzu ifade etti. Günümüzdeki problemlerle başa çıkmada Batı'nın tecrübesinden yararlanmak gerektiğini "*Akıllı insan başkalarının tecrübesinden daha az akıllı olan sadece kendi tecrübesinden ders alır*" dedi.

VII. DİN PSİKOLOJİSİ ANABİLİM DALLARI KOORDİNASYON TOPLANTISI (İLAHİYAT EĞİTİMİNDE PSİKOLOJİK BİLİMLERİN YERİ VE ÖNEMİ)

(5 Eylül 2015, İzmir)

Genel anlamda bu alanda yapılan koordinasyon toplantılarının öncelikli temel hedefi, din psikolojisi alanında çalışmalarını yürüten akademisyenleri sosyal, kültürel ve entelektüel anlamda sıcak bir ortamda buluşturarak aralarındaki teması geliştirmek ve ileriye taşımaktır. Bu tür etkinliklerle kurumsal düzeyde fakülteler arası din psikolojisi alanında yapılan ya da yürütülmekte olan araştırma ve uygulamaların paylaşımı ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. VII. Din Psikolojisi Anabilim Dalları Koordinasyon Toplantısı'nın ikinci ayağı DEÜ sosyal tesislerinde 5 Eylül Cumartesi günü gerçekleşti. Koordinasyon toplantısının birinci oturum başlığı **Din Psikolojisinin Uygulama Alanları ve Bir Uygulama Örneği Olarak Dinî Danışmanlık: Psikiyatrist Mustafa Merter ile Söyleşi** idi. Bu oturumda Sayın Merter, üç tema hakkında açıklamalarda bulunacağını söyledi. Bunların ilki, ilahiyatçı ve din psikologlarından teşekkül olan oluşumun önemi, ikincisi İslami ve tasavvufi açıdan insanın ne olduğu ve nefis psikolojisi diye adlandırdığı yeni ekolün temel prensiplerinin tanıtımı ve üçüncüsü de bu yeni ekolün psikoterapiye neler getirdiği ve psikoterapist eğitimi, din psikologlarının eğitimi ve ilahiyatçıların eğitimi ile ilgili olarak neler sunacağıydı. Konuya, gördüğü bir rüyayla başlayan Merter rüyaların önemini anlatıp rüyaların ruh halimiz üzerindeki etkisini açıkladı. Daha sonra Kur'an-ı Kerim'den hareketle ayetleri daha derin anlamlarıyla anlayarak yeni bir psikoloji hareketinin inşa edilmesinin gerekliliği üzerinde durdu.

Daha sonra insanın ne olduğuyla ilgili Kur'an'a dayandırarak birtakım açıklamalarda bulundu. Ardından Jung'un "Kırmızı Kitap"ta anlattığı bir rüyasını anlatıp yorumladı. Bazı farklı konularda da orijinal bazı tespitler yaptıktan sonra Merter, din psikologlarının ve ilahiyatçıların nefis psikolojisine yönelik eğitilmeleri gerektiğini ifade etti. Son olarak soru-cevap faslından sonra Merter konuşmasını sonlandırdı.

Koordinasyon toplantısının ikinci oturumunda, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Koç acil bir sebepten dolayı toplantıya katılmadığından dolayı sunum Doç. Dr. İlhan Topuz tarafından yapıldı. Bu oturumun ana başlığı ise Diyanet İşleri Başkanlığı'ndaki Manevi-Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri (2010-2015): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisiydi.

Sayın Topuz danışmanlık yapan kişinin danışan kişilerle olan ilişkisinin sadece fetva vermek olmadığı bunun yanında danışan kişiye birçok açıdan yardım edilmesi gerektiği şeklinde açıklamalarda bulundu. Topuz, psikolojik danışma kuramlarını ve İslam dininin insana olan bakış açılarını merkeze alarak bazı analizler yaptı. Daha sonra da Koç'un önerdiği eğitim programı tüm ayrıntılarıyla dinleyicilerle paylaşıldı. Bu eğitim programı anlatılırken mevcut programlar hakkında da birtakım değerlendirilmeler yapıldı. Son olarak bazı dinleyiciler tarafından katkılarda bulunuldu, bazıları tarafından bu eğitim modeli eleştirildi ve soru-cevap faslından sonra ikinci oturum sona erdi.

Üçüncü Oturumda ise Din Psikolojisinin Problemleri, Görüş ve Öneriler dile getirildi. İlk olarak Arş. Gör. İlker Yenen bu konuyla ilgili düşüncelerini paylaştı. Gelenek haline gelmiş olan koordinasyon toplantılarının sempozyumlarla vs. gerçekleştirilmesinin din psikolojisi anabilim dallarının vizyonuna ve misyonuna katkı sağladığını ve nitelik açısından din psikolojisinin marka haline getirilmesi gerektiğini ifade etti. Sonrasında da toplantı hazırlık aşamasını dinleyicilerle paylaştı. Yenen'den sonra Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ulu, din psikolojisi dergisi çıkarmak için çabalarının olduğunu ve bir web sayfası açmak için bazı çalışmaların yapıldığını söyledi. Ulu'dan sonra tekrar Yenen, din psikolojisiyle ilgili var olan birçok problemi dile getirdikten sonra sözü Doç. Dr. Hasan Kaplan'a bıraktı.

Kaplan, din psikolojisi derneğinin kuruluşunu anlatıp dernekle ilgili bilgi verdi ve dernek adına emektar hocalara plaket verileceğini

bildirdi. Daha sonra İstanbul'da yapılan "Uluslararası Din Psikolojisi Kongresi" hakkında Yrd. Doç. Dr. Zuhal Ağıkaya Şahin, kısa bir bilgilendirme yaptı. Sonrasında da plaket verilen duayen hocalar kısa konuşmalar yaptılar. Son olarak da dinleyicilerden kendilerini tanıtmak isteyenlere söz hakkı verildi.

Koordinasyon toplantısının dördüncü oturumu, değerlendirme oturumuydu. Bu oturumda oturum başkanlığını Prof. Dr. Hayati Hökekleli yaptı. Bu son oturumda Prof. Dr. Veysel Uysal, Prof. Dr. Hüseyin Peker, ve Prof. Dr. Recep Yaparel çeşitli değerlendirmelerde bulundular.

Hökekleli, isimde her ne kadar ortak bir karara varılmasa da manevi danışmanlık, manevi rehberlik gibi isimlerle isimlendirilen uygulamanın daha önceleri bir ihtiyaç olmadığını ileri sürdü. Bunun, değişen dünyayla beraber insanların da taleplerinin değiştiği düşüncesinden hareketle söylenmiş olduğunu düşünmekteyiz. Ortaya çıkan bu ihtiyaç üzerine iki durumun söz konusu olduğunu söyleyen Hökekleli, bunlardan birinin bu konuların din hizmetlerine aidiyetini savunup ilgisiz bir tavır takınarak durumdan sıyrılmak olduğunu birinin de bunun bizim işimiz olarak algılanması gerektiğini ve bunu yerine getirirken nasıl bir yol takip etmemiz gerektiğiyle ilgili çaba sarf etmek olduğunu söyledi. İkinci seçeneğin din psikologları tarafından seçilmesi gerektiğini ifade eden Hökekleli son olarak yapılan toplantının içeriğini çok isabetli ve başarılı bulduğunu ve sunumların da genel olarak iyi olduğunu ifade etti.

Hökekleli'den sonra sözü Uysal hocamız aldı. Kendisi de birçok genel değerlendirmeden sonra alanla ilgili bazı özel problemleri dile getirdi. Bu tarz toplantıların bilgi birikimi ve tecrübelerin aktarılmasındaki öneminden bahseden Uysal, toplantılara aynı zamanda kişilerin birbirleriyle sıkıntı ve mutluluklarını paylaştıkları bir ortam olarak da baktığını söyledi.

Daha sonra Sayın Peker değerlendirmelerde bulundu. Manevi danışmanlık veya rehberliğin ilahiyat fakültelerinde bir bölüm olarak açılması ve isim olarak da "Manevi Danışma ve Rehberlik" şeklinde bir ismin kullanılması önerisinde bulundu. Din psikolojisinin din hizmetlerine katkıları olarak da yapılan çalışmaların Kur'an ve hadise dayandırılarak yapılmasının gerekliliği üzerinde durdu.

Son konuşmacı Sayın Yaparel, ev sahibi olarak birtakım değerlendirmelerde bulundu. Bu tür toplantılarda dinlenen ve anlaşılan bir şeylerin kişide iz bırakmasının önemi üzerinde durdu. Bu tür ortamların gerçek anlamda bazı şeylerin yeniden algılanması ve yeniden düşünülmesi fırsatı verdiğini ifade etti. Ev sahibi ekibe teşekkürün de bu tür toplantılara katılım konusunda gereken ilgiyi göstermekle olduğunu söyledi. İlahiyat eğitimi sürecinde psikolojik bilimlerin nasıl devreye sokulacağı noktasında da ciddi olarak düşünülmesi gerektiğini belirtti. Son olarak bu toplantının yapılmasında birçok imkan sağladığı için Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet FÜZÜN'e giyaben teşekkür etti. Değerlendirme oturumunun sonunda da 2016'da yapılacak olan koordinasyon toplantısının ev sahibi belirlendi. Toplantıya ev sahipliği yapacak olan üniversite Uludağ Üniversitesi olarak kararlaştırıldı ve toplantının teması olarak da "Din, Değerler ve Sağlık" oldu.